Robert Musil

Törless iskolaévei

MAGVETŐ
BUDAPEST, 2026

Kötetünkben az Európa Könyvkiadó 1996-os
Európa Diákkönyvtár kiadásának
javított szövegét közöljük.

A mű eredeti címe:
Robert Musil: *Die Verwirrungen des Zöglings Törleß*
A fordítás alapjául szolgáló kiadás:
Rowohlt Verlag, Hamburg, 1957

© Petra-Szabó Gizella örökösei, 2026

Kis állomás az Oroszországba vezető vasútvonalon.

Végtelen egyenesen – a széles vasúti töltés sárga kavicsában – két párhuzamos sínpár futott mindkét irányban, a sínek mentén pedig, mint valami piszkos árnyék, a fáradt gőz földbe égett, sötét csíkjai.

Az alacsony, olajfestésű állomásépület mögött széles, kikoptatott út vezetett a vasúti feljáróhoz. Szélei belevesztek az összevissza taposott földbe, s csak az akácokról lehetett felismerni, amelyek szomorúan sorakoztak kétoldalt, porban és koromban szomjan halt leveleikkel.

Talán ez a sok szomorú szín okozta, talán a délutáni nap fakó, fáradt, párától sápadt fénye, hogy a tárgyakban is, az emberekben is volt valami közönyös, valami élettelen és gépies, mint egy bábszínházi jelenetben. Szabályos időközökben, újra meg újra kilépett irodájából az állomásfőnök, s mindig ugyanúgy fordítva fejét, végignézett a hosszú szakaszon, de az őrház csak nem jelezte a határon megkésett gyorsvonat közeledtét; majd mindig ugyanazzal a kézmozdulattal elővette zsebóráját, fejét csóválta, és visszatért a házba – öreg

templomtornyokon lépnek így elő és bújnak vissza a bábuk, valahányszor egy óra letelik.

A sínek és az épületek között, a keményre döngölt sávon fiatalemberek vidám társasága közeledett, jobbról-balról egy idősebb házaspárt fogtak közre, s ez a házaspár volt kissé hangos beszélgetésük középpontja. De a kis csoport jókedve sem volt igazi; vidám nevetésük szinte már néhány lépés után elnémult, mintha valami láthatatlan, szívós ellenállás földre kényszerítette volna.

Törless udvari tanácsos felesége, mert ő volt a negyven év körüli hölgy, sűrű fátyla mögé rejtette sírástól kissé kivörösödött, szomorú szemét. Elérkezett a búcsú ideje. Bizony nehezére esett ismét és oly hosszú időre idegenekre hagyni egyetlen gyermekét, s lemondani arról, hogy maga őrködjék védelmezőn felette.

Mert a kisváros igen messze volt a fővárostól – az ország keleti részének gyéren lakott, esőben szegény vidékén.

Törlessnének azért kellett beletörődnie, hogy fiát e messzi, barátságtalan idegenben tudja, mert a városnak híres konviktusa* volt, még a múlt században létesült kegyes adományokból, s azóta is meghagyták, talán hogy a nagyváros rontásától megóvják a serdülő ifjúságot.

Mert az ország legjobb családjaiból való fiúk nevelkedtek itt, s az intézetet elhagyva ki egyetemre

* Diákotthona.

iratkozott, ki a hadseregbe lépett, vagy állami szolgálatba állt, s mindezekhez – csakúgy, mint a jó társasággal való érintkezéshez – kitűnő ajánlólevélnek számított, ha valaki a w.-i konviktusban nőtt fel.

Négy évvel ezelőtt a Törless szülők is elhatározták, hogy engednek fiuk sürgető kérésének, és felvétetik őt az intézetbe.

Ezért az elhatározásért később sok könnyel kellett fizetniök. Mert a kis Törlesst, szinte abban a pillanatban, hogy az intézet kapuja visszavonhatatlanul bezárult mögötte, megrohanta a szörnyű, szenvedélyes honvágy. Sem a tanítás órái, sem a játék a park terebélyes és dús pázsitos térségein, sem a növendékek egyéb szórakozásai nem kötötték le figyelmét, alig vett részt bennük. Mintha mindent valami fátyolon át látott volna; már napközben is nagy keservesen tudta csak legyűrni a makacs zokogást, és esténként mindig könnyek között aludt el.

Leveleket írt haza majd mindennap, és csak ezekben a levelekben élt; minden egyéb, amit tett, élettelennek, jelentéktelennek látszott előtte – közömbös állomásnak, mint amilyenek a vonalak az óra számlapján. Mikor azonban írt, valami kitüntetőt, valami különlegeset érzett, mintha egy csudálatosan sugárzó napokkal és színekkel elárasztott sziget emelkednék ki benne a szürke észlelések tengeréből, amely reggeltől estig közömbösen és hidegen áradt körülötte. És valahányszor napközben a játék vagy a tanítás idejében arra gondolt,

hogy este majd levelet ír, úgy érezte, mintha aranykulcsot rejtegetne egy láthatatlan láncon, és ezzel, ha majd senki sem látja, titokzatos kertek kapuit fogja kinyitni.

A különös ebben az, hogy ez a szülei iránt oly hirtelen támadt emésztő vonzalom neki magának is új és idegenszerű volt. Azelőtt mit sem tudott róla, szívesen és önként ment az intézetbe, sőt még nevetett is, amikor anyja az első búcsúzáskor nem tudott uralkodni a könnyein, csak miután néhány napig egyedül volt, s elég jól is érezte magát, akkor tört fel benne hirtelen és elemi erővel.

Azt hitte, honvágy; sóvárgás a szülei után. Pedig valójában sokkal bizonytalanabb érzés volt ez, sokkal összetettebb. Mert „vágyának tárgya", a szülők képe tulajdonképpen nem is létezett már. Arról a plasztikus, nem pusztán gondolati emlékről beszélek, mikor testi valóságában látjuk a szeretett személyt, mert valamennyi érzékünkhöz szól, és valamennyi érzékünk megőrzi, amikor az ember semmit sem tehet, hogy ott ne érezné maga mellett némán és láthatatlanul a másikat. Ez az emlék hamar csillapodott benne, ahogy a hang is ott reszket még kicsit a levegőben, azután elhal. Törless az ő „kedves, drága szülei" képét – így szólította őket gondolatban – akkoriban már nem tudta felidézni. S ha mégis megpróbálta, csak a határtalan fájdalom jelentkezett, büntetésül, amiért annyira kívánta ezt a fájdalmat, s makacsul fogva tartotta, mert egyszerre volt perzselő kín és vigasztaló gyönyör.

Az, hogy szüleire gondolt, így mindinkább puszta ürüggyé vált, hogy ezt az önző szenvedést felszíthassa magában, és bezárkózhassék gyönyörteli gőgjébe, mint valami elhagyatott kápolnába, ahol száz gyertya lángja és pingált szentek száz szeme hint tömjénfüstöt az önkorbácsolók fájdalmai közé.

„Honvágya" később, ahogy lassanként gyengült, csillapodott, elég tisztán meg is mutatta igazi arcát. Elmúlása nem hozta meg a várva várt megnyugvást, hanem ürességgel árasztotta el az ifjú Törless lelkét. És ebből a semmiből, ebből az ürességből értette meg, hogy nem puszta honvágy volt az, amit elveszített, hanem valami érték; egyfajta lelkierő – valami, ami a fájdalom ürügyén kivirágzott benne.

De már elmúlt; az első magasabb rendű boldogság forrásának el kellett apadnia ahhoz, hogy Törless megtalálja.

Ekkortájt eltűntek leveleiből az ébredező lélek szenvedélyes hangjai; helyüket aprólékos beszámolók töltötték be az intézeti életről és az újonnan szerzett barátokról.

Ő pedig kifosztottnak és kopárnak érezte magát, mint egy fiatal fa, amely még gyümölcstelen virágzása után az első telet megéli.

De szülei nem nyugtalankodtak. Szilárdan és okoskodás nélkül szerették őt, valami természetes állati gyengédséggel. Valahányszor véget ért a szünidő, és Törless visszament a konviktusba, a tanácsosné nem találta helyét a házban; üres volt minden, és kihalt; még napokkal a látogatás után is

könnyes szemmel járt-kelt a szobákban, itt-ott becézőn megsimogatva a tárgyakat, amelyeken előbb fiacskája keze vagy tekintete pihenhetett. És mindketten tűzbe mentek volna érte.

Leveleinek gyámoltalan meghatottsága és ez a szenvedélyes, dacos gyász elszomorította, feszült érzékenységgel töltötte el őket, így aztán nem csoda, ha megörültek a derűs, könnyed, felelőtlen hangnak, amely az előbbit követte, s abban a hitben, hogy most egy válság végére jutnak, erejükhöz mérten maguk is támogatták.

Sem egyik, sem másik jelenségben nem ismerték fel a lelki kibontakozás első tüneteit; a bánatot is, megnyugvást is inkább az adott körülmények természetes következményének tekintették. Hogy mindez a fiatal, magára hagyott ember első, sikertelen kísérlete belső erőinek kibontására – ez elkerülte figyelmüket.

A Magvető Kiadó keresi Petra-Szabó Gizella műfordító jogutódait, akiket mind ez idáig nem sikerült felkutatnia. A részükre járó honoráriumot a Kiadó elkülönített számlán kezeli. A Kiadó kéri, hogy aki információval rendelkezik a keresett személyről vagy személyekről, jelentkezzen a következő e-mail-címen: magveto.kiado@lira.hu.

MAGVETŐ
KÖNYVKIADÓ ÉS KERESKEDELMI KFT.
www.magveto.hu
magveto.kiado@lira.hu
Felelős kiadó Dávid Anna

Nyomta és kötötte a Generál Nyomda Kft., 2026-ban
6728 Szeged, Kollégiumi út 11/H
http://www.generalnyomda.hu

Felelős szerkesztő Szegő János
Kézirat-előkészítő Hradeczky Moni
Korrektor Tomka Eszter
A borítót Németh Márton,
a kötetet Pintér József tervezte
Műszaki vezető Takács Klári
Kiadványszám 9517
Minion betűtípusból szedve
ISBN 978-963-14-4743-9
ISSN 0324-5713